

GH. A. CUZA

PROFANARE SCELERATĂ

SAU

ACT DE DEMENTĂ

CAZUL G. CĂLINESCU

PROFANARE SCELERATĂ

SAU

ACT DE DEMENTĂ

CAZUL G. CĂLINESCU

E surprinzător cum un autor cu nediscutate aptitudini, izbutește să-și înecă opera în mocirlă, până într'atâta încât zadarnic ai căuta în ea răsfrângerea înaltele seninuri.

E totuși cazul d-lui G. Călinescu, autorul *Istoriei Literaturii Române dela origini până în prezent*, editată acum câteva luni de *Fundația Regală pentru literatură și artă*.

Opera d-sale a fost întâmpinată de indignarea aproape unanimă a presei. Și cu drept cuvânt. Căci batjocorirea patrimoniului spiritual românesc cu trivialități susținute până la ultima pagină nu poate fi diagnosticată decât ca o profanare scelerată sau ca un act de demență. A înjura Cetatea, lăudând peregrinul; a răscoli pagini de cronică scandaloasă și a caricaturiza cu voluptate frumosul, — iată preocuparea constantă a d-lui Călinescu, conferențiar de estetică la Universitatea din Iași.

Revenirea noastră asupra unei teme care părea să fie epuizată, e justificată prin abordarea unei alte lature a ei. Nu înțelegem să intrăm în rândul criticei literare. Nici nu voim să aducem note inedite în corul muștrărilor de până acum. Nu suntem nici ziariști și nici specialiști. De aceea ne vom feri să facem arpegii pe gama efectelor facile după cum vom evita să despicăm în paisprezece firul dialecticei savante. Nu vom căuta, de pildă, să explicăm aversiunea pronunțată pentru literatura, totuși atât de însemnată, a veacurilor XVII și XVIII cărora, într'un ansamblu

de aproape o mie de pagini, autorul nu le consacră decât numai 65 de fețe costelive, scrise din fugă, — de-a scapare. Lăsam altora mai avizați deslușirea contradicției dintre prefața volumului, care acordă o deosebită atenție literaturii vechi și între text unde îi se păstrează un spațiu extrem de îngust, subtilizat și acela în dosul unei bogate și inutile rechizite iconografice.

În schimb, ținem să ne ocupăm de incursiunile d-lui Călinescu în lumea noastră locală și să vorbim ca Moldoveni și ca Ieșeni. În această privință avem de înregistrat o altă contradicție dar cu mult mai dureroasă, deoarece atinge sufletul și susceptibilitățile provinciei. Într'adevăr, în enunțările preambulare, autorul pare să facă dreptate glorioaselor începuturi ale literelor moldovenești, conchizând chiar cu vibrantul adevăr: *„după o prea lungă desconsiderare de noi înși-ne, e timpul de a striga cu mândrie împreună cu Miron Costin, — nasc și în Moldova oameni“* (p. 9, coloana 2).

În tot restul opului însă, d-l Călinescu nu numai că dă uitării promisiunea incipială, dar o și neagă, — fie că ne reduce la inexistență, fie că ne înjură ca la ușa cortului. Într'atât, încât umbrele lui Ureache, Costin, Niculce și Dosoftei, trebuie să se simtă fericite de a fi fost lăsate la o parte de generozitatea autorului, îngânând de dincolo de veac cealaltă și veșnic aceiași oftare: *„Sărmană țara Moldovei!“*

Într'adevăr, d-l Călinescu uită că este al Moldovei, atâta cât trebuie să fie în mod normal și cuviincios un profesor al Universității ieșene. D-șă face abstracție de faptul că se află în orașul nostru. Și ne privește nu în gazde ci în vrăjmași, ca pe o categorie românească inferioară, preschimbându-ne Zimbrul în bivoli și Stema în staul. A intrat agresiv în casa ce-i deschisese larg porțile primitoare, moldovenești. În loc să se așeze acătării pe scaunul ce i-a fost întins, d-șă a prins să facă giumbuș-lucuri cu gaidele în sus. A scuipat chipurile strămoșilor din pereți, sub cuvânt că le scutură praful. A directat peste tot, răsturnând lucrurile și smulgând podoabele, așa încât am ajuns să nu ne mai regăsim la noi și să ne întrebăm nedumeriți, de-i o pângărire voită sau fapta cutremurată a unui zănatec.

Trecerea fugară în revistă a celor dintâi trei veacuri ale literaturii noastre, a fost interpretată de unii ca o dovadă a nepregătirii

d-lui Călinescu pentru acest important spațiu de timp. Noi am crede mai degrabă că d-sa fuge de el pentru că acolo nu are posibilitatea să-și exteriorizeze pornirile distructive. Sunt veacuri de exclusivă creație autohtonă în care inexistența străinismului exclude orice fel de comparație netrebnică.

Căci intențiile d-lui Călinescu tind sistematic la a inferioriza oriunde scrisul băștinaș în avantajul celui cu zulufi. Ideea dominantă a cărții d-sale prezintă două aspecte. Unul de desconsiderare a operilor românești care sunt cu atât mai defăimate cu cât sunt mai naționaliste. Cellalt, de ridicare în slavă a jidovismului. D-sa nu cruță nimic, nici măcar pudoarea, pentru a ajunge la ținta propusă. Sistemul îl aplică îndeosebi Moldovei și cugetului ei, el fiind mai naționalist ca aiurea din cauza cu-tropirii jidovești.

Iată de ce, lăsând altora cercetarea doctă și amănunțită a operei în tot ansamblul ei, ne vom opri numai la aterizările făcute de d-l Călinescu aici. Vom avea astfel încă odată prilejul să constatăm că de această provincie uitată de Dumnezeu, oamenii își amintesc numai pentru a o chinui, scormonind rănile-i veșnic deschise cu pumnalul veninos al urei.

Și pentru a nu face afirmații gratuite, să dăm cuvântul autorului, — bine înțeles numai în câteva cazuri căci a le aduce pe toate, ar însemna să avem mai multe citate decât toate paginile voluminoasei d-sale *Istorii*.

Iată, am deschis cartea. Începem cu veacul al XIX-lea, de unde de fapt pornește și autorul. E interesant, — deosebit de interesant și neașteptat, — felul cum îl tratează d-l Călinescu pe Costachi Conachi. Cercetând ereditatea poetului, d-sa constată cu o vădită satisfacție că tatăl era „un risipitor iubitor de șaluri, un Nemrod somptuos”. Că unchiul său, Gavrilă, ridicase altar pe locul unde i se arătase un măgar alb, socotit de dânsul „coborîtor al magarului care dusesese în Egipt pe Malca Precista”. Că unul din fiii acestuia, deci vărul lui Conachi, era „lipsit de minte și neînsurat”, iar cellalt, „urîtor de lume”, după însuși citatul poetului, — un „călugărit, care nu intra în saloanele rudelor ci se așeza afară pe scări”. Așa dar, — o familie de prodigi excentrici, de singulari maniaci și de melancolici. Intr'un cuvânt, — o familie de nebuni. Și după

o astfel de prezentare, d-l Călinescu conchide: „*Ereditatea lui Conachi e dar favorabilă pentru poezie*“ (p. 89, c. 1).

Din fericire, d-sa are prudența să ne clarifice chiar din început că face numai istorie literară, disociind opera scriitorului de spiritul și ambianța epocii. Altfel i-ar fi fost greu să explice cum Conachi al d-sale, înruditul demențelor, a putut juca un rol politic de prim ordin, figurând printre cei patru redactori ai Regulamentului Organic, iar mai apoi, la 1834, candidând chiar la tronul Moldovei împotriva lui Mihai Sturza. Deci e vorba nu numai de un om normal, dar și de un strălucit reprezentant al vremii căruia contemporanii îi recunosc calități deosebite și îi încredințează misiunile cele mai gingașe. Asemenea bagatele însă nu-l pot reține pe d-l Călinescu. Căci d-sa face exclusiv istorie literară. Pentru d-sa, Conachi poartă o moștenire viciată din care a rezultat darul stihurilor. Poate că datorită acestei convingeri, autorul arată menajamente față de poet, numindu-l îngăduitor, un „*Petrarca ras pe cap, cu chip de faun oriental*“ (p. 94, c. 2). Căci d-l Călinescu afirmă în orice împrejurare o predilectă slăbiciune pentru descumpănirile cerebrale, admițându-le ca o circumstanță prielnică creațiunei altora.

Ce devine însă bietul Asaki care e perfect normal? E adevărat, — nu-i nici armean, nici rutean, cum o doresc unii. E român neaș, — probabil „*ardelenescu*“. Dar ce folos dacă nu-i nimic de capul lui?! Ca nuvelist istoric, el urmează în timp lui C. Negruzzi, „*încât rolul de pionier nu i se cuvine*“. Ca poet, „*e lipsit de ureche muzicală*“. Sonetele și canzonele sale, sunt „*banale petrarchizări*“ (p. 99, c. 1). Fabulele lui n'au „*expozițiile artistice*“ (p. 103, c. 1). Ceeace-i însă mai grav, e că „*nu cunoaște cum se cade limba română*“ (p. 104, c. 1).

Urmând obișnuitul procedeu de izolare a artistului de epoca sa, d-l Călinescu parvine astfel să ne redea un Asaki contrafăcut și caricaturizat, cu o siluetare falsă din cauza lipsei cadrului. Evident, pentru cititorul de astăzi, limba lui Asaki e năclăită de străinisme. Dar pentru vremea lui, ea înseamnă un gigantic efort de rupere a lanțurilor iobăgiei spirituale; de evadare din cotidianul grecizat. E o curajoasă încercare de stabilire a unor norme de exprimare autohtonă. În inexistențele lingvistice de atunci, nu e de mirare că Asaki a suferit influențele latinești ale Ardealului. Era doar vorba nu de cârpeala unui bordei

dărăpănat ci de ctitorirea în întregime a unui edificiu ce vroia să fie puternic ca însuși neamul pe care se întemeia. Materialul a trebuit să fie luat de undeva și la îndemână nu era Nici de fabricat, nu putea fi fabricat peste noapte. L-a luat omul de unde și cum a putut. Alții aveau să desăvârșească începuturile sale laborioase. Asaki le aducea deocamdată, tot duhul și dragostea închinată provinciei. Ori, se pare că aceste sentimente locale îl supără pe d-l Călinescu. În definitiv, cum îndrăznește Asaki să puie piatră de temelie atâtor instituții de cultură ieșene? Cum îndrăznește să scrie și să simtă moldovenește? Și Mihail Kogălniceanu scoate o revistă. Dar „Dacia literară” face abstracție de loc, spre deosebire de perfida Abeille Moldave a lui Asaki” (p. 172, c. 2).

Însfârșit iată desvăluit marele secret. D-l Călinescu se trădează în două cuvinte, poate cele mai sincere din toate câte le-a scris asupra Moldovei. D-sa nu ne iubește, și pace! Nu admite jefle și preocupări regionale. Să nu ne mirăm deci că nu găsește decât epitețe disprețuitoare pentru opera poligrafului moldovean. Ca savant și lingvist, „italienismele și latinismele sale își găsesc expresia mai ales într'o filologie și arheologie de o extravaganță totală” (p. 104, c. 1). Ca părinte al publicisticii moldovenești, Asaki este aproape inexistent, iar repertoriul și activitatea sa teatrală „rămâne o operă mucegăită” (p. 103, c. 1).

Deci și de astă dată d-l Călinescu își arată indiferența prea bine cunoscută pentru teatrul ieșan, în care, deși membru în comitetul de lectură, — numit de cine și pentru ce?! — nu a intrat până în prezent decât foarte rar. Totuș nu pierde ocazia de a asista la absolut toate insanitățile aduse de obscurele trupe aflate în turneu prin țară, gratificându-le cu aplauzele sale grase de estet. Acolo, d-sa își rupe palmele entuziasmului după cum aici, penița zgârieturilor veninoase. Ce să-i faci? Procedee de om bine crescut într'o casă unde deabia a intrat. Rămâne de văzut pe câtă vreme.

Se va zice însă, unele din observațiile d-lui Călinescu sunt juste. Poate. Dar ele puteau fi înfățișate altfel. D-l E. Lovinescu, de pildă, și-a spus și d-sa cuvântul în opera lui Asaki. Cu câtă obiectivitate, însă și cu câtă cuviință potolită! Căci d-l Lovinescu

este moldovean și posedă altceva decât cei șapte ani de suburbie bucureșteană ai d-lui Călinescu.

Vrăjmășia estetului față de moldoveni pare a se tempera când ajunge la generația dela 1848, — nu din considerente față de persoane, ci din simpatie față de momentul politic. Nici aici însă, abilitatea d-sale n'ar putea explica o nouă contradicție. Pe deoparte, autorul afirmă că judecă opera în afară de conjuncturile clipei. Iar aici, el o cercetează prin prizma vremilor, înaburit de înlăcrimări duioase. Căci pentru ideologia și acțiunea revoluționară dela 1848, d-l Călinescu arată o vădită bună-voință. E de prisos să o afirme. Ea se lasă simțită la tot pasul.

„*In mănăstirea-închisoare dela Soveja, Russo are tristeți de iarnă scitică și maliții voltairiene*” (p. 183, c. 1). Surghiunitul lui Mihai Sturza-Vodă descopere acolo o carte „*făcută anume pentru mănăstiri, Oglinda omului celui dinlăuntru, cu gravuri de un ieromonah Nazarie, de care răsese captivul*” (p. 186, c. 1). „*Ideile critice*” ale acestui voltairian sunt „foarte sănătoase, nefiind deosebite de ale generației lui [Kogălniceanu, Negruzzi, Alecsandri]” (p. 184, c. 1). Tot așa, d-sa vine să constate, cu o vagă nuanță de dezamăgire și imputare, că Negruzzi „la 1848 n'a fost revoluționar, viața lui publică de atunci fiind lipsită de orice mișcare” (p. 197, c. 1).

Ne întrebăm ce caută aceste aprecieri lăaturalnice într-o *Istorie a Literaturii* care se vrea străină de orice trăiește în afară de enunțarea preocupărilor ei? Și dacă o face, de ce d-l Călinescu nu se ocupă de Mihail Kogălniceanu, ca autor al „*Dorințelor partidei naționale din România*”? Pentru că, ne răspunde tot d-l Călinescu, „*dela această epocă înainte Kogălniceanu nu mai are nimic de a face cu literatura*” (p. 172, c. 1).

Nu știm întru cât desemnurile șugubețe ale ieromonahului Nazarie sau reticențele politice ale lui Costache Negruzzi, sunt mai interesante decât actele fundamentale ale Unirii Principatelor și împroprietărirea dela 64, care, oricum, au înrăurit și au provocat chiar unele creații literare dela sfârșitul veacului trecut.

După cum vedem, d-l Călinescu o întoarce cum îi place. Mai ales pentru epocele care beneficiază preferințele sale. Căci d-l Călinescu este din categoria celor care se complac în vremile de nesiguranță revoluționară, acolo unde se desvoltă ușor germenii descompunerii sau descumpănilor sociale. Pe eroii

lor, d-sa îi compartimentează. Sunt puritanii de care se ocupă cu afabilitate. Pe indiferenți îi dojenește, iar pe cei ce îndrăznesc să samene accente naționale în opera lor, îi subtilizează, pur și simplu. D-sale îi place să înoate între două ape. Adevărul istoric e chestie secundară. La nevoie, d-sa creează argumentul sau îl trage de păr, pentru a-și întemeia concluziile „științifice“.

Dar cu toată simpatia pentru revoluționarii pașoptiști, d-l Călinescu nu-i cruță de cunoscuta-i clăbucire adjectivală. Alecu Russo, ca poet, e discutabil ca și poemul lui de căpetenie care „rămâne în întregul lui, cu toate bunele intențiuni, fals“ (p. 183, c. 1). Din scrisorile din prima tinerețe a lui Mihail Kogălniceanu, d-sa desprinde ca notă dominantă ambiții de parvenit, sinuoase atitudini și ambiguități pe care se grăbește a le numi „nevinovat cameleonism“ (p. 168, c. 1). Până să ajungă să conchidă că, „în realitate, Alecsandri este un scriitor viabil“ (p. 264, c. 1), d-sa își îngăduie să afirme că bardul dela Mircești „este de o îngâmfare nemaiauzită“ că „e la nivelul trebuințelor intelectuale mediocre“ și că „nu are atâta cultură să intulască adevărata structură a artel“ (p. 262, c. 1). Iar ca om, este „obsecvios“, cu o „modestie aparentă“, sub care se ascund râvne meschine, arghirofile, provocând protestele vehemente ale epoei (p. 263, c. 2).

Unde însă d-l Călinescu se întrece pe sine, e în îndrăzneța enunțare cu privire la originea grecească a mamei lui Alecsandri: „Grecii din Principate, — zice d-sa, — nu sunt același din peninsula și de-am face un proces prea fin de origine în populația orășenească, am fi foarte încurcați. Între românul învățând grecește și grecul slujbaş român, vorbind graiul țării, nu-i nici o deosebire. Nici unul din ei n'are conștiința distincției rasiale și legăturile prin căsătorie se fac în chipul cel mai simplu, toți fiind ortodoksi (p. 253, c. 2).

Ce urmărește d-l Călinescu printr-o asemenea îndrăzneță afirmație? Desigur, să scuze uitarea distincției rassiale a celorla din generația d-sale care au mers până acolo încât să primească simbrile sărindărească, vânzându-și pana împotriva sacrelor imperative românești. Dar oricât ai fi fost sabășgoimul critic al Adevărului Literar, și tocmai deaceia, nu-ți este îngăduit să falsifici istoria și să insuși o întreagă societate pe care cu rea credință o abați, netrebnică, de pe linia continuității na-

ționale. Dacă teoria d-lui Călinescu ar fi reală, n'ar mai exista în țară o singură familie care să n'aibe sânge grecesc. Iar cultura și limba noastră, ar trebui să fie încă tributare Fanarului. Fără îndoială, au existat atunci ca și acuma, excepții. Dar ele nu fac decât să întărească regula generală după care pământeni au rămas ai lor, în timp ce pripășiții au plecat. Așa că nu unei *excepții* de astăzi îi este permis să transforme excepțiile de ieri în reguli insultătoare pentru conștiința de sine a neamului.

Procedeele d-lui Călinescu ne sunt din fericire bine cunoscute. Urmând legea vrăjmașă a Ghettoului și prin coabitarea îndelungă cu vermina Israelului, d-sa le-a căpătat specificul. În consecință are o repulzie, am putea-o numi organică, împotriva a tot ce este naționalism. Ideologii rassiști sau cântăreții datinei se bucură la d-sa de un tratament special. Epitetele sunt aici mai veninoase; reaua credință mai evidentă; subtilizările mai scelerate. Când nu poate ignora, sau mânji sufletele, d-sa scurmă cu pasiune necrofilă lutul celor dispăruți. Scoate din veacul apus micile cancanuri pentru a le reda posterității sub forma amplificată a scandalului.

Acest mod de a trata *more iudaico*, d-l Călinescu îl aplică mai ales celei de-a doua jumătate a veacului trecut. Căci e o epocă a scrutărilor de conștiință și a verificării posibilităților autohtone. D-l Călinescu a observat desigur că în Moldova, retrizarea națională e mai activă, mai ferventă. Și fenomenul e profund dezagreabil omului intereselor iudaice. Pentru a-și menține cursul ridicat la bursa Sărindarului, se năpustește asupra oamenilor acestei jumătăți de veac, deșărtându-și tolba multiplelor dar condenabilelor sale resurse.

Nu de mult, d-l M. Gr. Constantinescu, semnala impertinențele nemaiinchipuite zvârlite de d-l Călinescu peste memoria lui B. P. Hașdău (*Moldova*, 27 Nov. 1941). D-sa a scăpat însă din vedere evidențierea jidaucelor în tinereța istoricului basarabean. Te lovești de ele la tot pasul. Nu ajunge ca Hașdău să fi fost nepotul de fiu al „unui poet polac și al unei e-ureice” (p. 320, c. 2). Mai trebuia ca el să afirme și predilecții semite, probabil ereditare, în aventurile sale galante. Numai după o asemenea recomandare, d-l Călinescu izbutește să exclame: „Înrăurit de atmosfera vremii, Hașdău se agită, face antisemitism. E na-

ționalist... Ideologicește rămâne antisemit" (p. 323, c. 1). Dealtfel, antisemitismul lui Hașdău e amintit doar incidental. Despre *Studiile asupra Iudaismului sau Istoria toleranței religioase în România*, — nici o vorbă. Ci numai o fugară mențiune, pusă și ea subț îndoielile neexprimate dar transparente asupra sincerității unui om care se trage din jidaucă și a avut înclinații erotice pentru Estere.

Dar nu numai dubioasa și, oricum, îndepărtata origine iudaică a lui Hașdău îi servesc d-lui Călinescu pentru demonetizarea marelui antisemit. Chiar în aceeași pagină, d-sa îl prezintă, nici mai mult, nici mai puțin, ca nebun: „Fusese toată viața un om straniu, — zice d-sa, — cu preocupări și forme de viață străine lumii comune. După moartea Juliei, „el se schimbă cu totul, dând bizareriei lui o nuanță neplăcută“. „Consultă duhurile“. În cercurile spiritiste devine „chiar mistifcător“ (p. 323, c. 1 și 2). Scurt și cuprinzător, — el este „un tip de rabin nebun“ (p. 324, c. 1). Și nebun de nuanță neplăcută. Adică furios.

Trebue să recunoaștem că autorul *Istoriei Literaturii* concede nebunului „umitoare imagini“ de adevărat poet (p. 328, c. 1). Deasemeni observă că „vrednică de stimă îl este documentația istorică“. Dar adaugă imediat după aceea: „Cu toată erudiția însă, impresia este adesea de bizarerie, fiindcă Hașdău forțează nota și e mereu în căutarea unei Moldove coapte de cultură, lux și bune instituții, cum nu se mai află nicăieri“ (p. 329, c. 1).

Așa dar, ajunge să ai o părere entuziasă despre țara la care să fii acuzat de demență. Dacă autorul ar cânta locurile obârșiei sale cum e și drept, n'ar merita epitetul de nebun, numai pentru aceasta. Dar dacă o face Hașdău pentru Moldova, lucrurile se schimbă. Cum adică? Hașdău crede într'o Moldovă culturală, într'o Moldovă rafinată, când el criticul infailibil dela care începe lumea literelor, vine să decreteze inexistența spirituală a provinciei? Bizareriile pot abunda în opera d-lui Călinescu. Dar fiindcă iau forma pejorațiilor anti-moldovenești, ele se socot geniale, cartea epocală. Iar ilustra-i persoană, autorul și-o prezintă complezent nemuririi, lăfăită fologenic și în avantajoasă scrutare pe cele patru pagini ale lucrării (p. 838—842). Pe marginea unor versuri șuite, d-sa își aplică voluptuos

eticheta reclamelor impudice, așa cum a învățat-o la taraba patronilor săi de altă dată.

În schimb, întreprinzătorul domn Călinescu este neîndurător chiar și cu adversarii lui Hașdău, când se întâmplă să fie moldoveni. Căci ceea ce urmărește d-sa în primul rând, este îngenuncherea și reducerea la neant a spiritului provincial.

Astfel, junele profesor se ia la harță cu *Junimea* nu din întâmplare sau caprițiu ci numai fiindcă societatea e a Iașului. Căci d-sa simte că *Junimea* nu reprezintă numai un popas însemnat în calea literilor românești. Că este totodată un fenomen local care nu s'ar fi putut produce alturea.

Până și Maiorescu, care nu e moldovean, nu scapă de suflările înveninate ale criticastrului. Fiind inițiatorul *Junimei*, asupra lui se revarsă potopul unor bârfeli amuțite de mult dar conservate de o memorie perversă și oferite cu desinvoltură posterității.

Antipatia pentru Societatea literară a Iașului stă poate și'n faptul că majoritatea membrilor ei au „o formațiune intelectuală germană” și că „orice junimist ambițios a căutat să-și la doctoratul în Germania” (p. 365, c. 2). Nu știm care-i pecetea culturai d-lui Călinescu. Presupunem însă că germană nu e, judecând numai după această constatare.

Ar fi să merităm la rândul nostru acuzația de cărcotași dacă ne-am opri la fiecare detaliu. Dar sunt cazuri care nu pot fi trecute cu vederea, atâtă's de strigătoare la cer. Știați oare că poeziile lui N. Gane sunt „prozaice”, că „narațiunile sale istorice sunt curate furturi” iar compozițiile îi sunt „leşinate”? (p. 375, c. 1 și 2).

În deosebi revoltător, este modul cum sunt tratați naționaliștii dela *Junimea*. Și nu oricare din ei, ci cei mai străluciți exponenți ai sufletului moldovenesc. Am numit pe Ion Creangă, pe M. Eminescu și pe Vasile Conta; pe A. D. Xenopol și pe ultimul în viață dintre ei, — pe A. C. Cuza.

Astăzi nu se mai poate vorbi de *Junimea* fără să se pomenească de Eminescu și de Creangă, indisolubil legați de societatea ieșană, căreia i-au adus odată cu gloria, nemurirea. D-l Călinescu simte acest lucru tot atât de bine, sau chiar mai bine decât alții, acordând încă de mai de mult o atenție susținută celor

doi junimiști. D-sa a publicat până acum în mai multe volume *Viața lui M. Eminescu* și *Opera lui Eminescu*. A mai dat la lumină *Viața lui Creangă*. Deasemeni, în prefața *Istoriei Literaturii* ține să precizeze că „*pentru epoca mijlocie a clasicilor, a ales doi scriitori de bază pe care i-a studiat monografic (Eminescu și Creangă)*” (p. 6).

Deci nu se poate spune că subiectul nu a fost aprofundat. Expus monografic și cu pasiune, urma să dea rezultate pozitive de care să se bucure cercetările viitoare. Ori, d-l Călinescu aduce, acolo mai ales, aportul fantaziei d-sale tot atât de fertilă pe cât de bolnavă. Impins de înclinația nenorocită către contrafaceri caricaturale, d-sa ia ca punct de plecare vagi mahalagisme pentru a le amplifica în tablouri revoltătoare.

Creangă și Eminescu sunt scriitorii cei mai iubiți de Domnul Călinescu. Totuși, iată cum ne sunt prezentați la pag. 422, col. 2 a *Istoriei* d-sale : „*Prietenul cel bun dela Junimea deveni, se înțelege dela sine, Eminescu... Creangă îl duse în bujdeucă, îl ospătă cu mâncările Tincăi, îl vârl în ceata lui compusă din Zahai Creangă, psaltul, popa Gh. Ienăchescu, institutorul V. Răceanu, comisarul Nicșol, toți naționaliști, consumatori de pastramă friptă pe spuză și de vin, prin crâșme mărginașe unde ședeau pe lavițe ori afară, jos, pe rogojini*”.

Sublinierea care este a noastră va fi desigur inutilă pentru mulți. Textul vorbește îndeajuns, demonstrând că autorul e nu numai fantezist dar și pângăritor până la cinism. Oare, atâtă a mai rămas de pe urma neuitatei prietenii dintre cei doi mari moldoveni?! În opera călinesciană, mireasma presărată prin bojdeucă de busuiocul dela icoane e acoperită de aburii grași ai mâncărilor Tincăi. Societatea celor câțiva ieșeni simpli și detreabă, jumătate rustici jumătate citadini, e o adunătură de mahalagii. Sufletul datinei lor, e suflet de ceată. Și încă de ceată bețivă. Dar toate sunt anume ticluite pentru a ajunge la monstruoasa împerechere a naționalismului cu prețuirea pastramei fripte și a ulcioarelor de vin. Ca și cum una fără de alta nu s'ar putea; ca și cum ele ar fi organic înrudite. Așa dar, iată-i pe Eminescu și Creangă rătăcind cu ceata lor prin mătăhălele Iașului, pentru îndelungi popasuri prin crâșmele mărginașe, unde

se tăvăleau pe jos, pe rogojini! De ce nu subț masă, — așa cum desigur ai gândit-o, d-le Călinescu?

Parcă văd aeve pe cei doi mari și nefericiți prieteni, pornind agale pe ulițele desfundate într'una din neșfârșitele lor colindări către dealurile răcoroase ale Tătărașului, Copoului sau Socolei. E nădușală mare. Încropeala caldarâmului e vătuită cu colb. Cei doi se strecoară pe subț umbra zaplazurilor, pe subț foșnetul sărac al salcâmilor. Postul diacon, gros din cale afară, merge anevoie. Ține pălăria în mână. Gâfâie. Il înăbușă căldura. Se oprește când și când. Scoate batista mare, cadrilată, să-și zvânte broboanele arșiței. Tovarășul lui are fața trasă. Cele dintâi păcle ale boalei s'au așternut peste trăsăturile chinuite. Căutătura-i plutește peste zări. Privirile au melancoliile îndepărtate ale apusurilor de soare. Cel bunduc îl iscodește cu coada ochilor. Ar vrea să-l trezească din visare; să-l zmulgă gândurilor posace. Ocărăște în gura mare niște diavoli care se hârjonesc în praful drumului. Apoi se întoarce către blându-i însoțitor:

— Când n'om mai fi, cine-o mai colinda oare prin aieste uliți proaste? Te pomenești că copchiii iștia ni-or cresta mână răbojul neputințelor noastre.

Tovarășul însă nu răspunde. El trece mai departe. Pașii lor sunt înghițiți de tăcere precum li-s umbrele de cotitura drumului...

Voi care fugeați ieri de sălbateca nepricepere a acumniciei, știați oare ce vă așteaptă mai târziu? Nu copiii de acasă dar cei de oriunde și ai oricui, aceștia zburătăcesc cu pietre trecerea amintirii voastre pe la răspântiile unde v'ați odihnit visul și suferința. Și ca și în trecut, nu se ridică nimeni să puie mână în gulerul cutezătorilor. Ei hămăie nepedepsiți, în satul fără de câni ajuns bârlogul potâilor.

Zădarnic caută d-l Călinescu să se spele de voitele-i impietăți, invocând mărturia lui Ibrăileanu cu privire la studiul său despre Eminescu. Nu știu dacă, cetindu-le astăzi, același Ibrăileanu i-ar mai acorda calitatea de „*artist creator care face de la psychologie vivante*”. Creație, da. Psicologie, cât vrei. Dar într'o formă cuviincioasă și cu un fond documentar care să fie la înălțimea elementarelor cerințe ale unei lucrări pretinse de știință. Iar psihologia aceasta indecentă să rămăie în mahalaua autorului lor. Căci Iașul, al cărui duh nu-l va putea

pătrunde, e prea altfel, prea îndepărtat de iscodirile-i nemernice, de leliță clevetitoare.

Același tratament sălbatec îl aplică d-l Călinescu celui alt mare naționalist junimist, — Vasile Conta. Numai cât aici e utilizată metoda subtilizării care merge până la desființarea omului și operei sale. Câteva rânduri, douăzeci și cinci de toate, și acele scrise pe jumătate de pagină, ni-l înfățișează pe Conta ca pe un „fecior de popă” care „trece drept întăitul filozof român ceea ce nu-i just”. Și d-sa precizează : „Conta a fost un naționalist și e regretabil că n'a încercat să găsească o temelie metafizică politicei lui”. „El spunea cu prolixitate de autodidact lucruri curente” (p. 384, c. 2).

În câteva comprimări de rânduri, e meschinizată astfel în mod infam personalitatea lui Vasile Conta. I se cere metafizică cui, — omului politic? Dar acțiunea antisemită a lui Vasile Conta a fost determinată de stringența unei situații care se cerea rezolvată imediat, și de convingerea profundă că „dacă noi nu vom lupta împotriva elementului jidovesc, vom pieri ca națiune”. Ca luptător, Conta făcea față unei tragice realități. Nu mai avea vreme să meargă până la enunțarea cauzelor primordiale. Alături de Holban și Ghiță Mărzescu, întemeiază *Comitetul Central* dela Iași pentru a salva țara de intruziunea masivă a jidovilor în roslurile ei. Sprijinindu-se pe organizarea luptei din afară, el continuă cruciada românească în Cameră, ca deputat. În ședința dela 11 Septembrie 1789, marele român prezintă adunării proiectul său de inițiativă parlamentară care respinge încetățenirea în masă a jidanilor. Și în aceste neuitate zile ale roirii conștiinței naționale, face să răsune ca un imn de biruință memorabilul său discurs în care opunea presiunilor semite dela Berlin, drepturile imprescriptibile ale României eliberate, deci suverană.

Aceste pagini de epopee națională nu-l interesează însă pe d-l Călinescu. D-sa devine iarăși *critic literar*. Nu se atinge de latura politică decât pentru a-i cere *metafizică*. Dar discursul lui Conta nu-i numai expresia unei convingeri personale. E viața unui neam care clocotește acolo, după cum în Filipice tresărea însăși inima Agorei și libertățile Atenei. Clădit pe suferința neamului, discursul lui Conta se avântă într-o arhitectonică de stil cum rar ne-a fost dat să cunoaștem. Întrebăm: genul oratoric

aparține literaturii,—da sau nu? Și dacă da, cum se face ca un istoric literar să desconsidere una din perlele stilului și, poate, cea mai strălucitoare? Numai fiindcă discursul este antisemit? Dar atunci opera sa nu mai poate fi o *Istorie a Literaturii* ci o carte pătimășă, scrisă din porunci oculte împotriva ființei neamului. Unei asemenea cărți, îi preferăm oricare manual didactic pentru cursul secundar unde suntem mai amplu și mai cinstiți informați de viața și opera gânditorilor noștri; unde ei ne sunt prezentați ca genii ale românismului și nu insultați de capriștile iconoclaste ale renegaților.

Tot atât de subtilizată și calomniată e și figura lui A. D. Xenopol. D-l Călinescu are virtuozitatea și de astădată de a face din același număr redus de rânduri un vast receptacol de afirmații calomnioase. Căci, spre năcazul d-sale, e nevoie să constate că Xenopol nu e numai istoric, dar și *naționalist*. Deaceea, el trebuie să fie neaparat un „metec”. Tatăl lui „ar fi fost semit... cu toată afirmarea că el fusese protestant, ceea ce li se întâmplă multor Evrei”. „Mama Vasiliu are și ea sânge grecesc”. Și, închee d-l Călinescu, „tocmai acest amestec a îngăduit asimilarea totală a fiului, care este un naționalist sincer, ba încă un antisemit” (p. 384, cc. 1 și 2).

Cunoaștem dela cazul Hașdău scelerata manoperă. Ca și dincolo, dintr'o zvoană se improvizează o realitate. Un protestant e prezentat ca jidan, iar o româncă cu numele Vasiliu, ca grecoaică, pentru a face apoi din *corectura* lor un *naționalist*, și încă *antisemit*. Ca și cum ai spune; ce cauți dumneta, *metecule*, în trebile românești? Ce, — d-ta ai pretenția să ne înveți cum să ne apărăm? În definitiv, împotriva cui, — împotriva părinților d-tale?

Căci altfel nu vedem ce rost are apropierea între originea presupusă străină a lui Xenopol și credințele lui care *tocmai de aceea sunt antisemite*. Să recunoaștem, — ne găsim sau în fața unui logice de balamuc sau în fața unei iscusite perfidii.

Dar maculatura călinesciană nu spurcă numai fruntea bronzurilor clasice. Ea se așterne pretutindeni, transformând în coțineată altarul credinței naționaliste.

Oricât de greu ne este, nu putem trece sub tăcere tratamentul aplicat lui A. C. Cuza, omul care a cristalizat

duhul înaintașilor în doctrina antisemită, aslăzi biruitoare peste tot întinsul Europei.

Dacă lui Vasile Conta și lui A. D. Xenopol li s'a dat o rubrică, — oricât de mizerabilă, dar totuși o rubrică, — lui A. C. Cuza nu i se oferă nici macar atâta. La pag. 482, ideologul rassist, se vede încadrat cu o epigramă de tinerețe în rândurile *Contemporanștilor* și grosolan insultat, fiind pus la cot cu „un gimnazist evreu din Botoșani” care întreabă pe o altă iuflă liceală din București „de existența lui Dumnezeu”. Apoi, la pag. 484, o fotografie a „naționalistului de mai târziu” privește în uniformă de soldat spre chipul bărbos de peste drum al jidanului critic Dobrogeanu-Katz. Despre acesta însă, autorul se ocupă în spațiul a patru pagini. Nu mai încapă îndoială că cele două apropieri au fost ghiduș ticluite de impertinența Călinescului. Cum nu îndrăznește să atace de front pe un om aureolat astăzi de venerația întregii obștii românești, patața bălciurilor iudaice schițează romanțe fără cuvinte, dar nu mai puțin profanatoare.

Nu ne așteptam ca omul *Istoriile* sale să vorbească despre *Poporație* sau despre *Studiile Economice-Politice*. Dar credeam că nu va cuteza să nesocotească *Versurile*, *Epigramele* și *Cugetările* lui A. C. Cuza, intrate de mult și pentru totdeauna în patrimoniul literelor românești. De asemeni, trebuia să se acorde o mențiune cel puțin *Naționalității în artă* unde, pe marginea unei strânse documentări critice, se desprinde, luminoasă, teoria verificată astăzi a „naționalității ca putere creatoare a culturii umane”.

Opera lui A. C. Cuza este epocală nu numai în domeniul economic și politic, dar și în cel literar. Și e cu atât mai fundamentală, cu cât pune piatră de hotar între două lumi, două concepții de viață antinomice. Oricare istoriograf literar imparțial ar fi făcut cel puțin această constatare, așa cum n'a făcut-o pățimașul scrib al „adevărurilor” din Sărindar.

E lesne de înțeles că dacă gloriile moldovenești au fost astfel pângărite, nici ceilalți n'au avut o soartă mai bună.

A. Vlăhuța? Aflați că „merituoasă la acest epigon al lui Eminescu e păstrarea unei decențe în platitudine” (p. 495, c. 2). Și datorită faptului că e „antisocialist și antisemit”, el a realizat „o carieră cu totul absurdă” (p. 490, c. 1).

În puținele pagini consacrate lui N. Iorga (542—545), d-l Călinescu subliniază varietatea operei genialului cărturar. Însă imediat după aceea, infamiile curg gârlă. Iorga ca „*stilist original, nu construște*”. Ca istoric, „*cărțile lui sunt niște cataloage pomelnice, ideile lipsind cu desăvârșire în operă*”. „*El e un Macarite sau Nazarie*”... „*Dincolo de Renaștere, rămâne un ră-tăctit*”. „*Nu pricepe nimic*”. „*El nu are macar orientarea în locurile comune a unui elev de liceu*”. Ca literat și critic, „*condamnă pentru obscenitate opere din auzite*” și „*a fi descoperit de el, este, în majoritatea cazurilor a fi lipsit de vocație*”. În schimb, „*a stârnit ura împotriva a tot ce este nobilă sforțare de creație și a făcut pe adevăratul artist odios publicului*”. Iar în silue-tarea oratorului, d-l Călinescu își permite următoarea scabroasă impertinență: „*Vorbea cu grația leneșă a femeii, că-reia i se face o dulce violență*”.

Bietul Arghezi și,—vezi bine,—nemernicul acesta de Iorga care a îndrăznit să combată otrava „*artei pure*”, dovedindu-se cel puțin în această împrejurare nu tocmai femeie față de vio-lențele pornografilor iudaizanți din a căror tagmă face și d-l Călinescu parte.

Cu asemenea procedee impioase, sunt desghiocate și stri-vite subț călcăiul defăimării aproape toate operele moldovenești. Calistrat Hogaș, I. Mironescu, Simeon Mehedinți, I. Petrovici sau Mihai Codreanu,—îndiferent de's tineri sau mai vechi, de's morți sau în viață,—sunt trecuți prin ciurul aprecierilor păti-mașe. Din ei nu mai rămâne nimic, absolut nimic decât sub-tilizarea sau insulla.

Rari sunt scriitorii care se bucură de îngăduințele D-lui Călinescu. Așa e Al. O. Teodoreanu. Poate numai din cauza *Cântecelor de ospiciu*, pe care criticul se grăbește să le repro-ducă, dovedind și de astă dată o nedesmințită slăbăciune „*pentru accentele perfid ironice din reveria insomnioasă a de-mentilor*” (p. 695, c. 1).

Deosebit de interesantă e însă concluzia neașteptată la o-pera lui Mihail Sadoveanu. E adevărat, romancierului i se acordă un spațiu larg de 16 pagini (545-561), iar observațiile capătă adesea valoare de omagiu. În schimb, cel mai moldovean scriitor după Creangă, e pur și simplu desființat ca atare. Nu mediul l-a creat pe autor ci „*el crează întâi un univers pen-*

tru a-și așeza în el fapăturile sale. Opera se bizue pe o natură unică, locuită de un singur tip de om". Omul acesta însă nu-i moldovean. Căci d-l Călinescu după ce precizează că „omul (scriitorul deci) personifică în chipul cel mai izbitor opera“, adaugă „ochii nelămurii, reci, venind de departe și trecând peste prezent, sunt al unei rasse necunoscute“. Și d-sa ne lasă chiar să întrevădem care ar fi aceste obârșii nedeslușite când afirmă că „idilicul lui Sadoveanu e în înțelesul cel mai larg, asiatic, scitic“ (p. 561, c. 3).

Iată însășit o operă recunoscută în întregime, dar care e luată numai ca valoare intrinsecă, despărțită fiind de lumea moldovenească în care s'a născut și a trăit marele scriitor. Despre însușirile *asiatice* ale scrisului sadovenian nu mai vorbim. Le lăsam judecării oamenilor cuminți.

Ne oprim aici, nevrând să abuzăm de răbdarea cetitorului.

Din cele arătate mai sus și evidențiate nu atâta în comentarii cât prin fotografii de citat, se desprinde intențiunea susținută a autorului de a declasa și terfeli creația moldovenească. Spiritul provinciei este redus la neființă mai ales când îndrăznește să se afirme în latura gândirei naționaliste. Opera d-lui Călinescu este fapta unui sălbatec iconoclast, dușman neîmpăcat al Moldovei în special, al naționalismului în general. D-sa este cel dintâi autor care se încumetă să dărâme cucernicia simțirei noastre. Pentru d-sa, Moldova nu pare să fi demnă de îmbrățișarea recunoscătoare a țării. Aportul ei masiv în dezvoltarea culturală din ultimii 80 de ani, e nul. Curente de idei aicea germinate, sunt pur și simplu ignorate. Oamenii? Reduși la proporție de cârtiță în lumea mușuroiului lor. Ceea ce ne face să afirmăm că pașii conferențiarului de estetică dela Universitatea din Iași sunt călăuziți prin beznele urei, fie de fosforescența demenției, fie de steaua lui David. De luceafărul izbăvitor al Magilor însă, nu.

+ + +

Totuși, să fim drepți cu d-l Călinescu. Nu se poate spune că d-sa nu a găsit în Moldova și desăvârșiri literare. Din întâmplare însă, producțiile nu sunt autohtone. Ele aparțin, în întregime pripășiților cu zuluși ai ultimului veac.

În „Cetatea Moldovei“, (an. II, vol. III, nr. 14, ppg. 171-182), d-l G. Ungureanu, directorul arhivelor statului din Iași, a publicat articolul d-sale, *O istorie a pseudoliteraturii românești*, în care denunța scrisul lui G. Călinescu ca tributar Israelului. D-sa arăta, cu bogăție de citate, cum autorul *Istoriei literaturii române*, scoate sistematic în evidență opera jidovească în paguba celei autohtone.

E un adevăr pe care nici d-l Călinescu nu l-ar putea contesta. Fenomenul e izbitor chiar pentru celitorul neprevenit: Do vada că autorul și-a dat seamă de monstruoșitate, rezultă din faptul că s'a simțit dator să o justifice. La pag. 888, c. 1, el zice: „o minte dreaptă, care nu confundă problemele politice cu lumea ideală a creației, nu poate să nu recunoască contribuția evreilor“. E o scuză tardivă, și nesinceră, făcută în momentul când conjoncturile politice au obligat pe d-l Călinescu la o searbadă lăcrimare de crocodil. Căci opul d-sale, întocmit încă de pe vremea când Izraelul era atotputernic în România, a văzut lumina tiparului deabia în toamna anului 1941 care, prin grația lui Dumnezeu, a adus și la noi biruința Svasticeii.

Dar una este să menționezi, în cadrul turpitudinii ei, contribuția jidovească în literatura noastră, și cu totul altăceva e să-i dai locul de cinste. Sunt pagini nenumărate în această lucrare care se ocupă cu virtuoașă atenție de producții imbecile, astăzi cu desăvârșire uitate, dispărute. Toți Pelzii, Adercii, Urii-Benadori, Pribegii, Baltazarii, Dobrogenii-Katz, Voroncii Ilari și atâția alții, mulți și nenumărați alții—, toată infecta plevușcă a Ghettourilor, toate gemătele de răzvrătire și urzelile trădătoare,— se lăfăesc în aceste pagini ale preamăririi Israelului. De astă dată d-l Călinescu nu l-a uitat pe nici unul. Și fiecăruia i-a dăruit aprecieri microase care merg dela lauda tâmpă până la platitudinea abandonurilor slugarnice.

Astfel d-sa descoperă un mare clitor al poeziei moldovenești în persoana unui jidănaș ignar din Herța. Ce sunt Alecsandri, Vlăhuță, Mihai Codreanu? Nimic. Adevăratul poet este un altul. V-o spune răspicat d-l Călinescu la pag. 780, c. 2: „B. Fundoianu a fost printre primii promotori ai poeziei pure. El a fost catalogat ca poet tradiționalist“. Căci „poetul este evreu din Moldova unde Evreii au îndeletniciri aproape câmpenești, împiedicați totuși de tradiția aglome-

rărilor târgovețe să se bucure din plin de sinceritatea vleșii agreste. E în el o nostalgie de bucolic, de amestecare cu pământul" (p. 781, c, 1).

Citești și te încrucești. Unde a învățat oare d-l Călinescu istoria economică și socială a Moldovei? Din ce fund de *helder* scoate d-sa constatarea că jidanul este aici agricultor? Dar d-l Călinescu, fiind conștient de enormitate, nu mai pontifică de astădată. D-sa prezintă divagațiile sale cu relicențe de aproximație. Jidanul e rustic. Cu toate astea, el trăește prin tradiție, în aglomerări târgovețe de unde oftează după pământ. Dacă însă jidanul e târgoveț, și e numai așa precum îl știm cu toții, cum ajunge să împletească nostalgii bucolice?!

Cine cunoaște cât de puțin istoria Moldovei, știe că jidanul s'a așezat numai în orașe și prin târguri. La țară, el n'a apărut decât ca arendaș sau crâșmar, — amândouă ocupații care storceau atât pâlmașii cât și pământul țării. Ca atare, jidovul n'a fost nici odată legat de brazdă. Cum să aibă dragosle de glie pri-pășitul care o privește doar ca o afacere mănoasă, răbojită în catastife orândărești sau comerciale? Din dosul tejghelelor, e greu să adulmeci în primăvară reveneala brazdelor sau să îngâni trilurile de priveghetoare. Lăcustele nu cântă. Ele pustiesc și trec mai departe.

În ce-l privește pe Burăhul Fundoian, să ne permită d-l Călinescu să fim și de astădată mai informați decât d-sa. Căci, fiind ieșeni, noi l-am cunoscut; am putea spune, — l-am alins, dacă așa ceva s'ar putea pipăi cu mâna liberă. Conform obiceiului jidănașilor mângâietori din redacțiile pe unde și d-l Călinescu și-a făcut academia esteta, „Barbul” alerga ziua după gheșefturi și noaptea după scandaluri pentru a avea ce exploata prin șantaj a doua zi. Arătarea vâscoasă, zămislită din pestilențele Cahalului, îți dădea, ție ca om, un sentiment de rușine când îl întâlneai strecurându-se îndoit de șale și cu „sărut mâna” pe buzele resfrânte larg de zâmbetul cretin. Iată poetul, iată-i avânturile.

Dar pentru d-l Călinescu aceștia sunt autenticii glăsuitoari ai poeziei moldave. Ei singuri poartă vibrația tradițiilor și spasmul nostalgiilor bucolice. Ei sunt totul. Copiii țării, nimic. Și cum dela dânșii începe adevărata lirică românească, e firesc ca numai ei să se bucure de atențiile criticilor. Nu e de mirare că Israelul le

provoacă profunde înduioșări pentru faptul că a fost împiedecat dela o totală acaparare a solului și roșturilor băștinașe. Se va spune,—fiecare e liber să creadă ce vrea. Da, dar nu e mai puțin adevărat că astfel de prezentări criminale sunt de domeniul sancțiunilor, mai ales când aparțin unei *Istории a Literaturii Române*.

Ne mărginim la citarea acestui singur caz. Oricât l-am ține departe în cleștele scârbei noastre, el înăbușă totuși atmosfera acestor rânduri. Dealtfel, pângăririle antinaționale ale d-lui Călinescu au fost semnalate de mai de mult și nu înțelegem să recapitulăm accente de unanimitate și explicabilă osândă.

Nu ne putem împiedeca însă de a aminti scrisoarea strălucitului prozator și academician, d-l Brătescu-Voinești, adresată prin ziarul „Curentul” din 26 nov. 1941 d-lui D. Caracostea, directorul Fundațiilor Regale, pentru a-i explica motivele ce l-au determinat să plece din comitetul revistei acestui așezământ cultural. Intre altele, d-sa arată că nu mai poate rămâne într-o instituție a cărei editură a publicat opera d-lui Călinescu. Nu fiindcă persoana d-sale este baljocorită acolo, dar pentru că sunt defăimați toți gânditorii cinstiți ai țării, în timp ce jidanilor li se împletesc cununii de laur. Iată un pasaj din scrisoare :

„Chiar dacă ași fi fost convins că aprecierea operei mele, formulată în *Istoria literaturii române*, ar exprima părerea sa sinceră, obiectivă și dezinteresată, ași fi ridicat din umeri zicându-mi: *de gustibus non est disputandum*. Dar această apreciere se vede deslușit că este a unui om care urmărea să compacă celor din Sărindar, de vreme ce personalitatea și valoarea operei tuturor celor care au îndrăznit să se atingă de sfântul neam al lui Israel sunt sistematic și stăruitor minimalizate. Bine înțeles, foarte inteligent fiind, d-l Călinescu se silește să-și ascundă jocul. S'a ferit să aducă laude prea mari scriitorilor evrei,—ba chiar a redus la proporțiile meritate pe unii din ei. Astfel, cetitorii naivi îl vor socoti drept un critic obiectiv și nepărtinitor,—vor respinge învinuirea de filosemitism ce i s'ar putea aduce.

„Dar toată fina dumisale diplomație nu poate înșela pe un cetitor avizat, mai ales când constată că același critic, care consacră câteva pagini de câte 128 de rânduri domnilor Aderca, Baltazar, Peltz, Ilarie Voronca și altor câțiva scriitori de aceiași

origine etnică, găsește abia 30 de rânduri pentru Soveja (Simion Mehedinți), iar pentru A. C. Cuza abia șapte!

„Evident cartea d-lui Călinescu nu mă lasă rece și indiferent, dar ea nu trezește în mine nici pic de revoltă împotriva unei jicniri nemeritate, ci mânguire, groază și compătimire.

„Mânguirea de a vedea că mi se aplică același tratament, care se aplică lui Alecsandri, lui Vasile Conta, lui Eminescu și lui A. C. Cuza.

„Groază, înaintea constatării gradului de atotputernicie la care ajunseseră evreii în țara noastră. Situația în care se găsește pus de el însuși, d. Călinescu, este pe lângă alte multe, o dovadă elocventă a acelei atotputernicii”.

Și d-l Brătescu-Voinești încheie astfel:

„D-l Călinescu, o jur înaintea lui Dumnezeu care mă aude, nu-mi inspiră nici un sentiment de vrăjmășie, ci o sinceră și profundă compătimire”.

Cerem ertare veneratului academician. Dar nu am ajuns încă pe înălțimea culmilor albe pentru a privi disprețuitori spre viermurile de jos. Nu avem nici vrăsta generoasă și iertătoare a d-lui Brătescu-Voinești și nici nu ne spunem cuvântul din depărtare. Suntem de aici, din Moldova aceasta degradată până la infamie de un profesor al ei. Și sângele nostru încă tânăr clocotește sub biciuirea indignărilor justificate. Noi nu ne putem retrage amărâți în fața umilințelor tuturor pripășiților. Nu compătimim, ci denunțăm. Cerem în primul rând stabilirea responsabilităților. Căci aceste sunt mai înlinse decât s'ar părea. Opera d-lui Călinescu este cu atât mai nocivă cu cât nu este a unui oareșicare. Ea e tipărită de prima și singura editură oficială din țară și e semnată de un profesor universitar.

Răspunderile revin deci autorului, editorului și universității.

Asupra autorului nu mai avem de insistat. Cele mai sus arătate îndrituiesc cu prisosință enunțările titlului. Opera d-lui Călinescu îmbrățișează amândouă rubricile. Căci numai un iconoclast poate proceda astfel, și numai un dement se poate exprima așa.

Nedumerirea noastră se oprește însă la Editura Fundațiilor Regale. Ne deprinsesem să vedem în instituție un vast laborator de selecționare a operelor, iar în publicațiile ei, recomandări profund oneste, ajutând propășirea literelor noastre

și desăvârșind gustul și cunoștințele marelui public. S'au publicat acolo pe lângă traduceri bune, și multe scrieri originale, care însemnau popasuri strălucite în literatura autohtonă. Și deodată, ne trezim cu bolboroseala călănesciană.

A pierit oare la Fundație obiectivismul și seriozitatea discernământului? De către cine și cum s'a îngăduit să se cheltuiască, zice-se, două milioane și jumătate pentru editarea unei asemenea maculaturi?

O *Istorie a literaturii române* e o elaborare de vastă sinteză. Privirile-i îmbrățișează secole și cată a defini epoce și fenomene distincte. Ea nu se poate deci întemeia decât pe o amănunțită analiză anterioară, presupunând o colaborare cât mai largă. Altfel, riscă să devie ceea ce e lucrarea d-lui Călinescu,—elucubrațiile unui iresponsabil, și enunțarea unor idei și sentimente personale, vrăjmașe intereselor naționale. Scopul de totdeauna al Fundațiilor a fost întărirea spiritualității autohtone și nu preschimbarea ei în șandrama. Iată de ce se cade o cât mai grabnică reparație. Nu mai suntem în Evul Mediu. Credem totuși în eficacitatea arderii pe rug a blăstămățiilor ce pot primejdiui ființa neamului. Cei care au făcut greșala editării *Istoriei literaturii* așa zise *române*, au datoría elementară de a o retrage din circulație, denunțând-o ca vinovată de lez-națiune.

Tot atât de gingașă este situația Universității ieșene, — a Facultății de Litere în special. Admițând că din început n'a cunoscut cuprinsul lucrării d-lui Călinescu, ea avea totuși datoría să intervîie a doua zi chiar după apariție și să ceară imediat Ministerului de resort suspendarea din învățământ a autorului, până la pronunțarea asupra cazului.

Consiliul profesoral însă, a cerut definitivarea la conferință a d-lui Călinescu, și, mai mult încă, l-a recomandat suplinitor la catedra de *Istoria literaturii vechi românești*, catedră ocupată până ieri cu recunoscută competență de emeritul profesor Gîorge Pascu, astăzi pensionat. Știm și de cine s'au făcut aceste recomandări. Nu e de mirare că oamenii democrației iudaizante, purtând în bagajul activității lor învinuiri de comunism pe la consiliile de război, să caute îngroșarea rândurilor pentru întărirea pozițiilor grav primejduite. Dar, în aceeași

măsură, Statul are datoria să-și apere ființa și să-și asigure continuitatea duhului său.

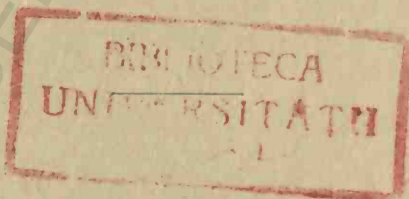
Concluzia care se desprinde dela sine, e clară. D-l Călinescu trebuie să plece dela Universitatea din Iași, iar opera d-sale trebuiește suprimată. Să plece nu numai dela catedră dar și dela conferință. Căci *Istoria* d-sale nu este decât cursul pe care-l predă studenților. Ori, tineretul n'are dreptul să fie mistificat de toți trepădușii negativismelor iudaice.

D-l Călinescu ar face bine să părăsească și Iașul. N'a știut să-i menajeze susceptibilitățile, a bârfit în dreapta și 'n stânga, a profanat altarul cucernicilor lui și a călcat în picioare gazda care îl îmbrățișase. Astăzi nu mai poate întâlni un ieșan fără să se simtă strivit subț oprobiiu. Iar nopțile-i sunt fără îndoială chinuite de bântuiala umbrelor mănjite cu noroiul fanteziilor sale bolnave.

În ceea ce ne privește, poate să fie sigur că acolo unde va păși d-sa, noi ne vom da la o parte și că golul se va face tot mai mare în jurul ilustrei d-sale persoane. Și nu vom dezarma până ce dreptate nu se va face, — așa cum o vrea imperios nu numai Iașul și Moldova dar înseși conjuncturile prezente.

La cucerirea Ierusalimului, Titus Imperatorul privea dincolo de zidurile răpuse cum ardea templul lui Solomon. Din adâncă-i reverie, fu trezit de un centurion. El îi raporta că zelatorii, leviți și coheniți, s'au refugiat în sinagoga cuprinsă de pojar, întrebându-l ce soartă să le dea. La care Imperatorul răspunse: „De arde templul, să ardă și sacrificatorii!”

Biruința de astăzi e a Svasticei. Sărindarul a dispărut. Se cade dar ca în ruinele lui să fie îngropați și gândacii bucătărilor iudaice.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1985

65.065

PREȚUL 10 LEI

BIBLIOTHECA
UNIVERSITATIS
IASI

24 JUN 1942

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

